

ראש השנה טז. (משנה) עד טז: (5 שורות מלמטה)

ביאורים

חובת הקבלת פני רבו ברגל בזמן הזה: מדוע בשו"ע לא מובא חיוב זה? הנודע-ביהודה (מהד' תנינא, צד): בזמן הזה, כשביהמ"ק חרב, אין חובה להקביל פני רבו כדי שלא יהא כבוד רבו מרובה מכבוד שמים. הגר"מ שטרנבוך (מועדים וזמנים ד/שיז): עיקר החיוב הוא רק בגדר מוסר ודרך ארץ (שראוי לעשות כן) ואינו חיוב גמור מדרבנן ולכן לא הובא בשו"ע, ולפי דבריו עניין זה נוהג אף בזמן החורבן.

משנה

ב – 4 פרקים העולם נידון:

בפסח: על התבואה. (ולכן מביאים בפסח עומר)

בשבועות: על פירות האילן. (ולכן מביאים בשבועות שתי הלחם)

בר"ה: כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון. (ולכן אומרים מלכויות זכרונות ושופרות ותוקעים בשופר)

בסוכות: על המים. (ולכן בסוכות מנסכים מים)

התבואה נידונת פעמיים:

בפסח שקודם זריעתה ושנה אחרי כן בפסח הסמוך לקציר.

זמן דינו של אדם

ר"מ ר' יהודה ור"ש:
פעם בשנה. (דין - בר"ה, גזר דין - ביו"כ)

ר' יוסי:
בכל יום. (שנא': ותפקדנו לבקרים)

ר' נתן:
בכל שעה. (שנא': לרגעים תבחננו)

קשה: 'פקידה' אינה דין (כמו 'בחינה')!
רב חסדא: המקור של ר' יוסי הוא מהפס':
"לעשות משפט... דבר יום ביומו".

לפי ר"נ מובן למה מתפללים כל יום על חולים.
לשאר הדעות אנו מתפללים כיוון שצעקה מועילה גם לאחר גזר דין.

מלך נידון לפני הציבור (לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל), ומהנימוקים:

1. אין זה דרך ארץ שהמלך ימתין וכנס אחרון.
2. עדיף שהמלך יכנס ראשון לפני שירבה חרון אף.

זמן דין העולם

ר' מאיר:
הדין - בר"ה (לכולם).
גזר הדין - ביו"כ (לכולם).

ר' יהודה:
הדין - בר"ה (לכולם).
גזר הדין - בהתאם לזמן הרלוונטי.

תנא דבי ר' ישמעאל:
הדין - בהתאם לזמן הרלוונטי.
גזר הדין - בהתאם לזמן הרלוונטי.

הזמן הרלוונטי
תבואה - בפסח.
פירות - בשבועות.
מים - בסוכות.

המשנה שלנו עוסקת בזמן הדין והיא ר' ישמעאל.

3 ספרים נפתחים בראש-השנה:

- של רשעים גמורין - נכתבין ונחתמין מיד למיתה.
- של צדיקים גמורין - נכתבין ונחתמין מיד לחיים.
- של בינוניים - תלויין עד יו"כ לראות אם יעשו תשובה.

מימרות של ר' יצחק:

- תוקעין גם מיושב וגם מעומד – כדי לערבב השטן.
- שנה שלא תוקעין בתחילתה – מריעין לה בסופה. (ר' רש"ש)
שנה שְׁרָשָׁה בתחלתה (=שישראל מתחננים ומתפללים) – מתעשרת בסופה.
- אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה (ואפילו הוא עתיד להרשיע לאחר זמן).
- דברים שמזכירין עונותיו של אדם: 1. העובר תחת קיר נטוי. 2. הסמוך ובטוח שתפילתו תהא נשמעת. 3. המוסר דין על חברו.
- דברים שמקרעין גזר דינו של אדם: 1. צדקה. 2. צעקה. 3. שינו השם. 4. שינוי מעשה. 5. יש אומרים: שינוי מקום.
- ברגל – על האדם לקבל פני רבו וכן להיטהר.